

Llegat a les generacions futures

El maig del 2021 va tornar a Catalunya la bandera de l'Aliança Nacional de la Dona Jove, inclosa en el setè lliurament dels Papers de Salamanca. Creada per Esquerra Republicana, les Joventuts Socialistes Unificades i Estat Català, donava suport als soldats al front. Presidida per Montserrat Martínez, l'escriptora Teresa Pàmies en va formar part ACN.

El 1945, Quim Domènech Perich (1920-2001) va tornar a Banyoles. Havien passat set anys, durant els quals havia perdut la guerra –va formar part de la Lleva del Biberó–; havia passat pels camps de concentració franquistes de Barbastro, Deusto i Miranda de Ebro; havia estat enviat al Marroc, a Selouane, en un dels eufemístics batallons de soldats treballadors que en condicions pèssimes construïen la carretera de Nador, i s'havia llicenciat d'un servei militar de tres anys que va haver de complir com si no hagués passat res. A casa no hi havia ningú i es va esperar al carrer, on va veure arribar el pare, Bartomeu. “Qui busca, senyor?”, li va demanar el pare, que no reconeixia el fill, endurit per les penalitats sofertes, viu, però al qual havien robat la joventut. A Núria Planells, la neta de Quim Domènech, l'havia impactat molt aquesta ‘anècdota’ quan la mare, Dolors, la hi havia explicat. Per això va voler mantenir viva la història de l'avi i, en extensió, la memòria d'una família banyolina, els Domènech Perich, amb els quals la repressió va ser implacable i desmesurada. Núria Planells es va endinsar en l'addictiu món de

la recerca dels arxius cercant papers oficials i reconstruint amb dates i llocs la història de l'avi. En va fer el treball de recerca (TdR) i l'excel·lència de la feina li va valdre un reconeixement del Centre d'Estudis Comarcals del Pla de l'Estany. El cas de Núria Planells no és aïllat. A l'institut Josep Brugulat de Banyoles, de la vuitantena de treballs de recerca que es van presentar en el curs del 2022, cinc estaven relacionats amb la memòria històrica i en el departament de ciències socials del centre havien notat un increment del nombre de treballs vinculats amb la República, la Guerra Civil i les seves conseqüències.

En aquest sentit, des de fa 10 anys, el Memorial Democràtic distingeix els millors treballs de recerca en memòria històrica duts a terme per estudiants de batxillerat. En la primera edició, el 2015, se'n van presentar 16, de treballs, i en molts casos no només ha representat un incentiu acadèmic, sinó que els batxillers, com la banyolina Núria Planells, sovint han posat en relleu històries de memòria d'àmbit local i de la pròpia intrahistòria familiar que serveix de baula perquè no es perdi el que tan sovint s'ha silenciats.

La memòria democràtica passarà a ser un element central en els currículums educatius. Així ho preveu la nova llei de memòria democràtica que el Parlament ha començat a tramitar després de rebutjar les esmenes a la totalitat de Vox i el PP amb l'objectiu d'aprovar-la abans de finalitzar l'any. En la legislatura anterior, el març del 2023 ja es va tramitar una iniciativa impulsada pel govern de Pere Aragonès amb Gemma Ubasart, aleshores, al capdavant de la conselleria de Justícia, però va decaure per l'avançament electoral. La llei ha de servir, segons ha manifestat en diferents actes el conseller de Justícia i Qualitat Democràtica, Ramon Espadaler, per “llegar la memòria a les generacions futures”.

Cinquanta anys després de la mort del dictador i 90 anys després –es compliran el juliol del 2026– de l'inici de la Guerra Civil, i per tant de moment de canvi generacional, “és imprescindible introduir la memòria democràtica als currículums educatius com a element de reforç de les garanties de no repetició”, segons va declarar Gemma Ubasart durant l'anunci de la nova norma. Una altra de les novetats de la llei és incloure la perspectiva de gènere en les polítiques de memòria. Es tracta de reivindicar la història de les dones i el paper que van tenir com a

subjectes actius de la història en clau republicana i antifranquista. S'incorpora en totes les disposicions la mirada feminista.

Perquè, en realitat, bona part de la feina que s'ha fet de transmissió de memòria s'ha dut a terme des de la societat civil, a través de diferents associacions memorialístiques. L'advocat Josep Cruanyes, que fa moltes dècades que reivindica una reparació per a les víctimes del franquisme, diu: "La memòria no és una simple declaració política, sinó que la memòria és aconseguir la veritat i la reparació." Cruanyes presideix la Comissió de la Dignitat, creada el 21 de gener del 2002. Nascuda per mobilitzar la societat civil per reclamar una documentació confiscada durant l'ocupació militar de Catalunya, el gener del 1939, els denominats Papers de Salamanca, una lluita que va començar, amb poc èxit, als anys vuitanta. Segons les últimes dades, l'Estat té pendent de retornar a Catalunya més de 30.000 documents confiscats, entre els quals 6.000 de 47 ajuntaments, durant l'ocupació franquista del gener del 1939, malgrat que hi està obligat per llei des del 2005. En total representen el 5% dels Papers de Salamanca i contenen informació rellevant de caràcter administratiu, sobretot del govern català.

Publicat a:

- El Punt Avui. Girona 20-11-2025, Pàgina 2
- El Punt Avui. Nacional 20-11-2025, Pàgina 2

Font del document:

<http://www.elpuntavui.cat/politica/article/17-politica/2597043-llegat-a-les-generacions-futures.html>